Trusler mod den akademiske frihed

Ovenstående var titlen på en paneldebat, som Udvalget til Beskyttelse af Videnskabelig arbejde (UBVA) holdt i Akademikernes Hus under Folkemødet på Bornholm. Undertegnede deltog som medlem af UBVA samt medforfatter og medredaktør af bogen *Forskningsfrihed – hvad med juraen?*.

Den akademiske frihed omfatter ikke blot forskningsfriheden, men også undervisningsfriheden og formidlingsfriheden. Mens forskningsfriheden burde være beskyttet af universitetslovens § 2, er der ikke nødvendigvis samme grad af beskyttelse for de to øvrige friheder, skønt vi har en grundlovsbestemmelse om ytringsfrihed.

Indledningsvis blev det i paneldebatten fremhævet, at den akademiske frihed var væsentlig i et samfund. Det giver ganske enkelt bedre forskning og undervisning, hvis den enkelte forsker ikke er bundet af stramme rammer.

Eksempler med injuriesøgsmål efter straffelovens § 267 (såkaldte SLAPP-sager) og fjernelse af forskningsformidling på YouTube på foranledning af YouTube selv blev præsenteret af både paneldeltagere og publikum. Der var blandt paneldeltagerne enighed om, at tabuer ikke hører hjemme på universiteter.

Men det blev problematiseret, at man som forsker risikerer at komme til samtale hos ledelsen, selv hvis der er tale om åbenbart grundløse klager, noget der ikke nødvendigvis er i overensstemmelse med god forvaltningsskik. Københavns Universitets retningslinjer, hvorefter "Det er medarbejderens eller den studerendes oplevelse af at have været udsat for krænkende adfærd, der er udgangspunktet" blev fremhævet. Visning af Muhammed-tegningerne i undervisningen blev brugt som eksempel, men der kunne også være tale om en underviser, der tager retsopgøret efter 2. verdenskrig op i undervisningen, og hvor en holocaustbenægter blandt de studerende føler sig krænket. Skal det pågældende universitets ledelse så tage udgangspunkt i den krænkedes følelser og ligefrem kalde underviseren til samtale, eller skal man fra universitetets side nøjes med at afvise klagen som åbenbart ubegrundet og blot cc underviseren i mailen? Svaret giver vist sig selv.

Ligeledes blev der spurgt til, hvilket beredskab universiteterne egentlig har til at værne om den enkelte forskers ytrings- og formidlingsfrihed. Svaret var, at det indtil videre nok mest er sket på ad hoc-basis. Men der er heldigvis også positive nyheder: På foranledning af en henvendelse fra en medforfatter til ovennævnte bog, professor Sten Schaumburg-Müller, skrev rektor for SDU i juni 2023 således: "Jeg vil på baggrund af din mail igangsætte et arbejde med henblik på at få udarbejdet en politik for støtte til forskere, der kommer i juridiske vanskeligheder. Det er vigtigt for mig at understrege, at det er en grundlæggende præmis, at universitetet værner om den ansattes debat- og ytringsfrihed, sådan som det fremgår af SDU's erklæring om akademisk frihed, og at denne præmis skal afspejles i retningslinjerne."

Dette udsagn ligger i forlængelse af SDU's "Erklæring om forskningsfrihed, undervisningsfrihed, debat- og ytringsfrihed" fra 2022. Her bliver der i et afsnit om debat- og ytringsfrihed efter indledende betragtninger om bl.a. en god omgangstone skåret ind til benet: "Retten til ytringsfrihed

kan dog ikke tilsidesættes med henvisning til ønsket om en god omgangsform." Og i et afsnit om undervisningsfrihed understreges, hvad man som studerende på et dansk universitet kan forvente: "Undervisningsfrihed er ringe beskrevet i lovgivningen, men står centralt i sager om studerendes oplevelser af at blive udfordret og stødt på deres politiske, filosofiske eller religiøse idégrundlag. Undervisning kan grundlæggende udfordre og støde sådanne idégrundlag, uden at det i sig selv er problematisk. De studerende bør forvente fri og kritisk undervisning på universitetet."

Debatten på Folkemødet blev bl.a. besøgt af ledelsesmedlemmer fra to forskellige universiteter, hvilket jeg ser som et positivt tegn.

I paneldebatten, der var modereret af professor Morten Rosenmeier, deltog desuden lektor Jacob von Holtermann og formanden for Akademikerne Lisbeth Lintz. Tak til deltagerne i panelet og til Akademikerne for at lægge hus til.

Af professor Bent Ole Gram Mortensen